

ОРГАНІЗАЦІЯ ГОЛОВНОЇ ШКОЛИ В РІЗНИХ ЗЕМЛЯХ НІМЕЧЧИНИ

М.М. Гладченко

*асистент кафедри іноземних мов і прикладної лінгвістики
Національного авіаційного університету*

У статті аналізується організація головної школи в різних землях Німеччини. Розглядаються різні атестати, які учні можуть отримати після закінчення головної школи в різних землях. Досліджуються можливості, які головна школа надає для отримання подальшої освіти.

Ключові слова:

У Німеччині є три основні типи школи: головна школа, реальна школа і гімназія, але в кожній землі є певні відмінності щодо організації цих типів шкіл. Це пов'язано з федеративним устроєм країни, уряд землі може регулювати введення або відміну того чи іншого типу школи, так само як і термін навчання. Головна школа надає учням середню освіту і можливість продовжувати професійну освіту. Останнім часом головна школа знаходиться в кризовому стані, так як більш цінується освіта вищого кваліфікаційного рівня. Кожна земля по-різному знаходить вихід з цієї ситуації.

Для учнів головної школи навчання починається з 5 або 7 класу. Термін відвідування головної школи залежить від форми організації орієнтаційного періода і від терміну обов'язкового навчання. Відвідування головної школи може тривати від 3 років (наприклад, в Нижній Саксонії) і 6 років (в Північній Рейн-Вестфалії). В більшості земель навчання триває 5 років.

У той час як в Берліні, Бранденбурзі, Бремені і Північній Рейн-Вестфалії повна обов'язкова освіта закінчується 10 класом, то в усіх інших вона закінчується 9 класом. 10 обов'язковий рік навчання стосується головної школи. Учні реальної школи й так закінчують навчання 10 класом.

Вже декілька років 10 клас добровільного відвідування існує як "чудодейний засіб" щодо вирішення проблеми головної школи.

У 1982 була прийнята «Програма по укріпленню головної школи». Як вагомий критерій щодо укріплення профілю головної школи в 1984 році був створений спеціальний *Abschlussverfahren*, щодо заключного іспиту в головній школі. Разом з тим Баден-Вюртемберг відреагував радикально на проблеми головної школи. Всі учні головної школи в Баден-Вюртемберзі після 9 класу здають іспит. При цьому форма перевірки розділена на три частини: письмовий іспит (німецька мова, математика) фаховий практичний іспит (техніка, домашнє господарство, спорт і мистецтво) і усні екзамени (іноземна мова). По-

ряд з цим в Баден-Вюртемберзі існує можливість добровільного відвідування. Підготовка до 10 класу починається вже в 8 класі, коли учні з найвищими оцінками починають вивчати англійську мову і математику додатково, що є передумовою відвідування 10 класу. Учні, які успішно відвідували нормальні заняття, а також добре справилися з додатковим курсом отримують рекомендацію для відвідування 10 класу. Після здачі іспитів після 9 класу, вони зараховуються до 10 класу. Для цих учнів 10 клас закінчується здаванням іспиту для отримання середнього атестату. Цей атестат надає такі самі можливості як і атестат реальної школи.

Баден-вюртемберзьке міністерство досягло того, що кількість учнів головної школи в цій землі набагато більше ніж кількість учнів реальної школи.

В Баварії головна школа дуже популярна. Лише в цій землі головну школу відвідує найбільше учнів, ніж інший тип школи трьохчленної системи.

Кожен учень, після успішного закінчення 9 класу отримує "успішний атестат головної школи". Учні отримують кваліфікований атестат, коротко «Quali», коли вони досягли надзвичайних успіхів протягом 9 класу. Аби досягти середнього закінчення, учні з гарним «Quali» можуть добровільно відвідувати 10 клас. Лише після складання іспиту в 10 класі вони отримують середній атестат.

Берлін має дві суттєві проблеми, які стосуються головної школи. З однієї сторони – конкуренція, яку створює загальна школа. В Берліні існує 81 головна школа і 73 інтегрованих загальних шкіл. Для головної школи це значить, що добровільно до неї ніхто не йде, а потрапляє лише "залишок" учнів, які не отримали місця в загальній школі

Як і в багатьох інших землях в Берліні також головна і реальна школа можуть існувати в одному приміщенні. Учні навчаються в сталому складі класу і головні предмети вивчають по курсу головної або реальної школи. Інші недиференційовані заняття вивчаються в

змішаних групах. Для Берліна на противагу іншим землям характерне обов'язкове відвідування 10 класу учнями головної школи. Після 9 класу учень отримує атестат головної школи і після успішного відвідування 10 класу – розширений атестат головної школи. Якщо оцінки в розширеному атестаті головної школи вищі середнього рівня, то учень додатково отримує «свідоцтво, що прирівнює атестат до атестата реальної школи». Передумовою, для цього додатку є задовільні результати з таких предметів як німецька мова, математика і англійська мова.

Бранденбург відмовився після об'єднання від введення головної школи. 24 % учнів в загальноосвітній сфері(включаючи учнів в закладах другої освіти і на верхньому рівні гімназії) останні роки навчання відвідували загальну школу.

Разом із тим в Бранденбурзі після початкової школи значна кількість учнів йде до загальної школи. Альтернативу загальній школі створюють реальна школа і гімназія.

Відповідно до цього в Бранденбурзі не можливо отримати атестат головної школи. Після закінчення 10 класу учні загальної школи отримують атестат, який прирівнюється простого і розширеного атестату головної школи. Сюди належить атестат, що дозволяє продовжувати професійну освіту *Abschluss mit der "Berufsbildungsreife"*(простий атестат головної школи), розширений (розширений атестат головної школи) *"Erweiterte Berufsbildungsreife"*.

Рішення про атестат залишається відкритим протягом року. Після 10 класу учні загальної школи отримують атестати, а разом з ними і право відвідувати верхній рівень гімназії. Іноземці, яким прогноуються невеликі шанси отримати середній атестат, через труднощі з мовою в загальній школі мають право отримати непоганий атестат.

Той, хто успішно закінчив 10 клас головної школи в Бремені, отримує розширений атестат головної школи, який при наявності високих оцінок прирівнюється до атестату реальної школи. Більшість середніх шкіл (*Sekundarbereich I*) в Бремені – шкільні центри. За винятком гімназії старих мов, в цій землі більше немає інших типів шкіл. Головні і реальні школи разом з орієнтаційним періодом, так само як гімназія створюють загальне відгалуження. Всі діти переходять після чотирирічної початкової школи на орієнтовний період шкільного центру. Вони навчаються в одному приміщенні незалежно від того, який тип школи вони відвідують: головну школу, реальну школу чи гімназію. Школою керує єдиний директор і всіх дітей навчає єдиний склад вчителів.

У Гамбурзі намагалися врятувати головну школу, поєднавши її з реальною школою. Або вони мають утворити організаційну єдність, або функціонувати як інтегрована головна і реальна школа. Обома формами має керувати єдиний директор і відповідно єдина вчительська рада. Різниця між цими двома формами в тому, що при організаційній єдності учні головної і реальної школи навчаються в окремих класах, а учні інтегрованої школи навчаються разом і розділяються при вивченні певних предметів на курси головної і реальної школи. Загалом гілка головної школи охоплює 7-9 клас і закінчується отриманням атестату головної школи. Інтегрована головна і реальна школа охоплює 7-10 клас. Учні мають можливість добровільно відвідувати 10 клас аби отримати розширений атестат головної школи.

Гессен пропонує за традиційною трьохчленною системою реальну школу, гімназію і головну школу. Альтернатива – загальна школа, а точніше об'єднана головна і реальна школа. Особливістю гессенської шкільної системи є практика для учнів 8 класу. Зазвичай учні головної школи мають виробничу практику. Також в Гессені обов'язкове навчання закінчується 9 класом. Учні, які добровільно відвідують 10 клас отримують розширений атестат головної школи. Якщо учень має надзвичайно гарні оцінки за 10 клас він може отримати середній атестат. В цьому випадку учень отримує додаткове свідоцтво до атестату головної школи, яке прирівнює його атестат до атестату реальної школи. Мекленбург-Форпомер єдина нова земля, яка має самостійну головну школу і прийняла традиційну трьохчленну систему. Успішне відвідування 9 класу надає головний атестат, добровільне відвідування 10 класу веде до отримання кваліфікованого атестату. Потім учні, які мають кваліфікований атестат можуть здавати екзамен на отримання атестату реальної школи. Поряд зі звичайною головною школою існує об'єднана головна і реальна школа, яку відвідують 50 % від загальної кількості випускників головної школи.

Нижня Саксонія реагує на проблему головної школи тим, що в цьому типі школи можна отримати атестати усіх шкіл *Sekundarbereich 1*. Всі інші типи шкіл спрямовані лише на один атестат. Після відвідування 9 класу учні отримують атестат головної школи. Учні, які добровільно відвідують 10 клас, закінчують навчання з 3 різними атестатами. По-перше *Sekundarabschluss I – Hauptschule*, якщо досягнені задовільні оцінки, при наявності оцінок вище середнього рівня *Sekundarabschluss I – Realschuleabschluss* і учні з найкращими результатами отримують розширений *Sekunda-*

gabschus I. Особливістю є те, що ці атестати не рівноцінні, вони можуть прирівнюватися до атестату реальної школи і гімназії. Але кожен тип школи видає характерні для неї атестати. В 1995/96 навчальному році 56 % учнів головної школи отримали атестат головної школи, 24 % – атестат реальної школи і 2,4 % атестат, що прирівнюється до атестата гімназії.

У Північній Рейн-Вестфалії повна обов'язкова освіта закінчується після 10 класу. Атестати головної і реальної школи об'єднані під спільною назвою Sekundarabschluss I. Це значить, що учні головної школи в Північній Рейн-Вестфалії так само як і в Нижній Саксонії можуть отримати атестат реальної школи. Всі учні головної школи, які успішно закінчують 9 клас отримують атестат головної школи. Приблизно 80 % учнів після 9 класу переходить і 10 клас. 10 клас існує в двох формах: тип А, для якого є характерним поглиблене вивчення природничих предметів і робітничого навчання, велика увага приділяється розвитку практичних вмінь, тип Б спрямований на поглиблене вивчення німецької мови, математики й іноземної мови. Учні, які мають посередні оцінки в свідоцтві за 9 клас, в 10 класі вивчають тип А. Учні з високими оцінками в свідоцтві за 9 клас вивчають тип Б. Вивчення різних типів веде до отримання різних атестатів, після типу А - Sekundarabschluss I – Hauptschule, а після типу Б – Sekundarabschluss I – Fachoberschulreife. гімназії, пропонують. В 1995/96 навчальному році 46 % учнів головної школи закінчили школу з атестатом головної школи після 10 класу і 34 % з розширеною формою Sekundarabschlusses.

В Рейнланд-Пфальці з 1992 була зроблена спроба ввести «Регіональну школу», яких зараз нараховується 46. Регіональна школа інтегрує головну і реальну школу, в одному приміщенні.

Вона організовує інтегровані учбові групи, або випускні класи. Учні з найкращими оцінками головної школи навчаються в окремих групах, готуючись до 10 класу. Атестат, який учні отримують після 10 класу – кваліфікований Sekundarabschluss I. Яке він не прирівнюється до атестату реальної школи.

В Саарланді існує традиційна шкільна система, розширена завдяки Sekundarschule і загальній школі. З початку 1997/98 навчального року замість головної школи, реальної школи і Sekundarschule створили розширену реальну школу. З тих пір учнів обирають лише між розширеною реальною школою і гімназією. Альтернативою є загальна школа. Дифференціація в розширеній реальній школі починається з 7 класу. У великих школах зазвичай організовуються окремі класи головної і реальної школи, в малих школах діти навча-

ються в змішаних класах, а під час вивчення головних предметів розділяються на групи, що вивчають курс головної або реальної школи. Відповідно до цього розширена реальна школа видає такі атестати: після 9 класу – атестат головної школи і після 10 – середній атестат.

Саксонія має двочленну систему. Головна і реальна школа не існують, як самостійні навчальні заклади. Замість них поряд з гімназією введено Mitterschule, яка інтегрує головну і реальну школу. Саксонська Mitterschule з самого початку була основою системи освіти в цій землі. В 1996/97 навчальному році 36 % учнів відвідували Mitterschule, а 24 % – гімназію. Середня школа починається з 5 класу, орієнтаційним періодом. З 7 класу учні мають обрати атестат. Це значить, що з 7 класу розділяються при вивченні головних предметів. Спосіб дифференціації залежить від школи. Існують класи спеціалізовані на різних атестатів. При обранні атестату, учні мають обрати й профіль, який відповідає їх здібностям і інтересам. Учні, які хочуть отримати атестат головної школи обирають між технічним, соціальним, економічним, естетичним і спортивним профілем. Учні, які бажають отримати атестат реальної школи обирають між економічним і мовленнєвим профілем. Але вибір профілю не значить, що учнів мають ще раз розділити на групи. Склад класу залишається незмінним, учні розділяють лише під час вивчення профілюючих предметів, на які припадає 3-4 години на тиждень. При виборі профілю мова йде про обов'язково-вибіркові предмети. В більшості середніх шкіл не пропонується весь перелік профілів, в залежності від розмірів школи від 2 до 3 профілів.

Учні, які бажають в 7 класі отримати атестат головної школи отримують його після 9 класу. Учні з високими оцінками отримують кваліфікований атестат головної школи. Передумовою для цього є відсутність задовільних оцінок з головних предметів і середній бал, як мінімум 3.

Середня школа в Саксонії-Ангальт схожа на саксонську середню школу. Головна школа і реальна школа пропонуються в інтегрованій формі. Так само як і в Саксонії після 6 класу учні мають визначитися з майбутнім атестатом. При успішному відвідуванні 9 класу головної школи учні отримують атестат головної школи. Якщо учень з гарними оцінками здає усний іспит з трьох предметів, то він отримує кваліфікований атестат головної школи. Це значить, що для отримання кваліфікованого атестата головної школи не треба вчитися 10-й додатковий рік.

В Шлезвіг-Гольштейні учні розподіляються відносно трьохчленної системи осві-

ти. Але в Шлезвіг-Гольштейні існує чітка тенденція до загальної школи.

Також в Шлезвіг-Гольштейні головна школа пропонує два атестати. Після 9 класу можна отримати звичайний атестат головної школи. Оцінки мають бути як мінімум задовільні з усіх предметів. При низьких оцінках з окремих предметів можливе їх вирівнювання за допомогою оцінок з інших предметів. При наявності трьох нерадо-вільних оцінок атестат не видається. Учень має повторно пройти програму 9 класу. Після добровільного відвідування 10 класу учень отримує розширений атестат головної школи, що надає можливості далі продовжувати освіту.

В Тюрингу повна обов'язкова освіта закінчується 9 класом. В цій землі відмовилися від прийняття трьохчленної системи освіти. Замість неї Тюрингське міністерство освіти ввело двочленну систему, яка включає *Regelschule* і гімназію. *Regelschule* є основою системи освіти у цій землі. Приблизно 70 % випускників початкової школи йдуть до *Regelschule*. Учні відвідують цю школу з 5 класу, включаючи орієнтаційний період. З 7 класу класи або курси створюються на двох різних рівнях. Рішення про поділ учнів на класи відповідно до рівня знань чи диференціація має відбутися на рівні курсів приймає школа. Диференційоване вивчення головних пред-

метів – німецька мова, математика й іноземна мова, починається з 7 класу. В 9 класі починається диференційоване вивчення фізики, хімії і біології. Учні, які хочуть отримати атестат реальної школи, з 7 класу мають обирати типові вибірково-обов'язкові предмети реальної школи. Учні, які хочуть отримати атестат головної школи мають обирати економіку і техніку. Це значить, що учні заздалегідь визначаються з майбутнім атестатом. Можливість зміни класів, або курсів існує до початку 9 класу. При успішному відвідуванні 9 класу учні отримують атестат головної школи. При добровільному складанні іспитів вони отримують кваліфікований атестат головної школи.

Отже, головна школа знаходиться в кризовому стані. Багато педагогів висловлюють думку, що атестат не треба обирати з 7 класу, цей вибір має бути відкритим протягом наступних навчальних років. Тенденція щодо ліквідації головної школи існує в багатьох землях. В обох землях, якими керує СДПГ – Північна Рейн-Вестфалія і Нижня Саксонія, від цього типу школи відмовилися вже давно. Рятують головну школу лише організація 10 додаткового класу, що надає можливість учням головної школи отримувати атестати, що прирівнюються до атестатів реальної школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Hermann Giesecke*: *Padagogik als Beruf – Grundformen padagogischen Handelns*. Weinheim/Munchen, 1992. – 194 p.
2. *Johannes Bastian, Carl-Ludwig Furck*: *Zur Zukunft der Hauptschulen in Hamburg* 1991. – 126 p.
3. *Chris Hablitzel* (Hg.): *Berufswahl fur Haupt- und Realschuler*. Wurzburg 1995.– 210 p.
4. *Ingrid Herlyn, Ansgar Weymann* (Hg.): *Bildung ohne Berufsperspektive?* Wurzburg 1987. – 245 p.
5. *Kerstin Kliem*: *Zur Situation der Hauptschule*. Regensburg 1993. – 189 p.
6. *Ernst Ronser*. "Das doppelte Lottchen im deutschen Schulwesen." *Padagogik* 2 (2005). – P. 36-41.

Стаття надійшла до редакції 25.02.2006 р.